

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۲/۰۱/۲۳

لیکوال: شهید محمد موسی شفیق
رالپرونکی: فضل الرحمن فاضل

عبریان او نورې قصې

(1)

ډاکتر صاحب د یوروپ نه راستنیده نو دایې د ځان سره غوټه کړی وه چه ضرور به د خپل وطن یوه پیغله واده کوی، دده په نظر کښې خارجی ښځه کول اساساً د ملیت پرستی د مفکوری سره چندان برابر نه وو، ده به حتی لا په یوروپ کښې همیشه خپلو ملگرو ته ویل: تاسی چې دلته ښځی گوی هغه زمونږ په وطن کښې ناستی تعلیمافته ښځی نجونی نو چاته د پلو لاندی کوڅی لویوی، برسیره پر دی ډاکتر صاحب به پدی خبره هم ځان قانع کړی و چې دده هېواد او د یوروپ د ثقافتونو بنیادونه سره دومره زیات توپیر لری چې که دوه کسه ددغو دوو بیلو ثقافتونو په غولی کښې لوی شوی وی د هغوی به د فکر طرز، د معیشت لار، دعواطفو او احساساتو مجری او د هغوی په نظر کښې به د اجتماعی اساساتو د تقدیر او اندزه کولو دومره فرق وی چه د هغوی روحی او عاطفی یووالی ورسره بیخی نا ممکن ښکاری، دغه روحی او عاطفی یووالی د ډاکتر صاحب په عقیده د ښځی او میره کیدلو دپاره یو بنیادی ضرورت و، په همدی باره کښې ډاکتر صاحب یوه بله د قیقه ملاحظه هم درلوده، ده ته داسی ثابت شوی وه چې د یوروپ خلک چې د شرق نوم واورى د ورايه یې هغه خیالی دنیا په سترگو کښې گرځی چې خواره خواره خوبونه پکښې رینښتیا کیږی. ده چې کله کله د ځینو نجونو سره خبری کړی وی دا ورته معلومه شوی وه

د پانو شمیره: له 1 تر 5

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارى ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزی بڼې پاڅوالی د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالپرولو مخکې په خیر و لولئ

چې هغوی د (الف لیلۍ) په سترگو د شرق ملکونو ته گوری، هغوی د یوروپ د مدنیت جلوو دومره ستړی او مړی کړي وې چې اوس یې د یو نوي او یو مختلف او مخالف محیط توصیف او تعریف ته، خولو اوبه پریښودی مگر د شوق ذوق، دغه وراخطایي او بی صبری د شرق په کوم رگ کښي د یو څو لږو میاشتو د تیروولو نه وروسته مړي، بیا نو د یوروپ نازولی لور د خپل خوب او خیال د خوری دنیا نه د حقیقت میدان ته راکوزه شي، هغه جنت یې په دې میره بدل شي، دلته یې تازه دې خبرې ته پام شي چې د میره د وطن خلک ددې په ژبه خبرې نه کوي، ددې غوندې فکر نه کوی، ددې غوندې خوراک څښاک نه کوي د میلنو او خپلوانو سره یې روابط د هغه څه نه څه ده ورسره اومخته ده ډېر زیات توپیر لری، دلته ځان مجبور گڼي چې د میلنو سره د هغومره تود وضعیت او اختلاط نه ځان وساتي څومره چې دی ته د پلار په کله کښي یو اجتماعی ضرورت ښکاره کیده، بالعکس دلته د میره د مشر ورور، د هغه د پلار، د تره او نورو مشرانو ښځو او نارینه و دوامه ادب او احترام وکړی چې کله کله یې بیخي ملا ماتولو ته نژدی کوی، دلته باید دی ته هم تیاره وی چه میره به یې ډېر ځله یوازی د نارینه وو مجلس جوړوی او د خپلو نارینه دوستانو سره به دومره نژدی په تماس کښي وی چې او داسی وضع به ورسره کوی چې د نفسیاتو یو سودایي عالم حتماً په سودا کښي اچوی او د غیر طبیعی علایقو گومان ورباندی کوی.

(2)

وطن ته د ډاکټر صاحب د بیرته راتلو نه اوس زیات او کم درې میاشتی تیری شوي دی، چه په یوروپ کښي و نو د خپلو وروستو پنځو کلونو په استوگنه کښي ورته دا ضرورت ډېر محسوس شوی و چې باید د خپل هېواد د ثقافت نه پورا خبروي، ده هلته ولیدل چې په خلکو دی خبری چندان تاثیر نه کاوه چه ده به ورته د فرانسې د لوی انقلاب په باب کښي څه ویلی شو یا به یې ورته د یوروپ د فلسفه و نمونه صحیح تلفظ کول او د هغوی په باب کښي به یې ورته معلومات ورکولی شو، دا خبری هغوی ته دده نه ښي یادې وې، هغوی غوښتل چې دده وطن د تاریخ، جغرافیې، حقوقو د فکر طرز او د ژوندانه د فلسفې په باب کښي د خپلو معلوماتو خزانه زیاته کړی، هغوی د لامارتین د قصیدو نه پوره خبر وو مگر د جامی او خوشحال خان په باب یې دومره څه نه وو اوریدلی چه تنده یې پری ماته شی.

هلته ډاکټر صاحب د (هغه وخت شاکرد) په دی پښیمانه شو چې ولی یې د پښتو او دینیاتو معلم صاحبانو ته هغومره غور نه و ایښی چه د غرب د فلسفې ښوونکی ماسټر او پروفیسور ته یې ایښود، د ډاکټر صاحب ښه په یاد دی چې یوه ورځ یې د خپلو همزولو او ملگرو سره په پوهنځی کښي خبری کولی او خبره په صادراتو او وارداتو راغله، ده د انگلستان صادرات او واردات چست وښودل مگر د خپل ملک ورته فقط یو څو مشهور مشهور معلوم وو او نور یې څه ونه شو ویلی.

ددی نیمگرتیا وو د پوره کولو د پاره ډاکټر صاحب د یوروپ په کتابخانو کښي د خپل وطن په باب مطالعه وکړه او گویا د لاس غوټه یې په خوله ایله کوله.

په مطالعه کښي ده ته د یو مستشرق احساس پیدا شو او بالاخره یې د ځان سره غوټه کړه چې د خپلی ډاکټری رساله هم په خپل ملک کښي د ځینو ثقافتی مسایلو او اساسو نه په تحول او تطور سره باندی ولیکي او مخصوصا هغه مستقل عناصر بیان کړی چې ده ته په خپل ثقافت کښي مهم ښکاریدل او دده وطن ته یې یو ممتاز او بیلونکی صفت ورکړی و.

رښتیا رښتیا او دروغ دروغ وی، ډاکټر صاحب چې هم یې ښه درجه اخیستی وه او هم یې ځان د خپل وطن په باب کښي پوره ملا کړی و، نو په ځان یې اعتماد زیات شوی و او د خپلو نورو ملگرو په پرتله یې په خپل ځان باور زیات و، غرور خو ورته سری نشی ویلی مگر پر ځان اعتماد او د خپل نفس نه رضایت یې بللی شو.

اوس چې ډاکټر صاحب په وطن کښي څو میاشتی تیری شوي دی نو د کور آبدولو فکر ورسره جدی دی، دی په دې ښه پوهیده چې دده په وطن کښي څه کلاسیک وسایل د ښځی د انتخاب د پاره موجود مگر د یوروپ اتو کلونو ورته دا خبره هم گرانه کړی وه چې اوس یو داسی څوک د خپل ژوندانه ملگری کړی چې بیخي ورسره نه پیژنی، پوښتنو پلټنو ډاکټر صاحب ته دا خبره ثابته کړه چې اوس اوس دده په ملک کښي د ښځی کولو د پاره د پخوانی او غربی میتودونو یو مخلوط استعمالیری، څوک به پیدا کوی چې د شپي مجلسونو ته دی لار پیدا کړی بیا به هلته د جینکیو سره په خپله اشنا کیری، بیا بل څوک پیدا کوی چې د مور او پلار سره یې خبرې وکړی او ممکنه ده په خپله د جینی سره هم همدغه څوک خبره غوڅه کړی ددې نه برسیره به د مشر کاکا، ابی او بابا د نظریاتو د ښه کولو د پاره هم څوک برابر وی.

(3)

ډاکټر صاحب د خپل ملک په پایتخت کښي اوسیری، دا ښار هم دده د ملک د نورو ښارونو او علاقو او هم ددنیا د نورو ښارونو په ډیرو خواصو بیل کړیدی. اول خو داده چه دلته یو ډیر قوی طباقتی امتیاز موجود دی مگر د پردی لاندی. په دې ښار باندی د غربی تمدن د ظواهرو یوه داسی چه راغلی ده چې نور ټول معیارونه او مقیاسونه یې د ځان لاندی کړی دی د ژوندانه د تقلیدی او پخوانی نظام د ځینو اساساتو سوء استعمال او د هغی نه سوء استفادی په خپله هغه نظام د خلکو په نظر کښي بد کړی دی.

دا چې د ځینې نورو عواملو سره یوځای شوی نو یې ددې ښار اوسیدونکی د خپل ثقافت د بنیاد او د خپل ژوندانه د نظام د اساس نه، نه یوازې بیګانه کړی بلکه د هغه نظام او هغه ثقافت پر ضد یې ددوی سره عجیبه بدبینی کرکه او تینښته پیدا کړی ده، د بره چه هرڅه راځی هغه ښه دی او دلته چه هرڅه شته هغه بد دی دا ددې ښار د اوسیدونکو د تفکر د طرز اساس دی او ډاکټر صاحب چه د بره تازه راغلی دی په همدې اساس ښه دی او هرڅوک یې قدر او عزت کوی که څه هم په خپله ډاکټر صاحب لا تر اوسه په دی سر پوره ندی پوهیدلی.

(4)

ماښام تیاره وه، د پاخه سرک اړخ ته چې کوم کورونه په ناموزون ډول قطار شوی دی د هغوی په منځ کښی د محبوبه جانی کور هم د څلورو نسبتا جګو دیوالونو د ننه پروت دی، محبوبه جانه اوس پنځوس کلنی ته ورنژدی شوی ده او دداسی یوې لویې کورنۍ لور ده چې یوه ورځ یې هر غړی مخکی ته ویل: ((ته څه او زه به بیا درځم)) محبوبه جانه بی شماره وریرونه، وریزی، خوریونه، خورزی، د تره لونی، نمسی او دغه سی نور خپل خپلوان لری.

د میره د مرګ یې تقریبا شل کاله کیږی او د هغه نه ورته یو دوه کورونه پاتی شوی دی چې خارجیانو ته یې په کرایه ورکړی او ښایسته ښی پیسی ورته د میاشتی راځی. دا پیسی دومره لږی هم ندی چې محبوبه جانه ورباندی د پارانو دوستانو د جومی شپه گرمه نه کړی شي، او دومره ډیرې هم ندی چې د هغوی سوغات تحفی او یونیم کومک نه ورباندی بیخی بی نیازه شي، یعنی گویا د محبوبه جانی ژوندون د کور په کرایه ولاړ دی او هغه هم باید خارجیانو سره په کراوی او خارجیان خو اول د سره د محبوبه جانی سره چې په هیڅ خارجي ژبه نه پوهیږی نه بلدیږی او چه بیا کوم یونیم ورسره بلد هم شی نو هغه خو د ابد لپاره په دی ښار کې نه اوسیري ضرور به ځی، ددی معنی داده چې تقریبا هر کال محبوبه جانی ته د خارجیانو د آشنایي مشکل تازه کیږی، ددی لپاره محبوبه جانی پیش بینی کړې چه ددوستانو آشنایانو په حلقه کښی داسی څوک هم شامل کړی چه هغه د خارجیانو سره نژدی رابطه او تعلق ولری، د خپلو خپلوانو نه هیڅ خیر نشته هغوی همیشه په خپلو خولو کښی ډوب وی او چه کومک دې ترې وغوښت بیا ستا په کار کښی دومره مداخله کیږي چې په خپله خبره به دې پښیمانه کړي، نو ځکه د محبوبه جانی په کور کښی د آشنایانو دوستانو شمار همیشه که د خپلو خپلوانو نه زیات نه وی کم هم ندی، د محبوبه جانی هم دا خبره په طبعه ډېره برابره لګیده چې د دوستانو آشنایانو حلقه ورنه تاو وی، صفت یې کوی سخاوت او ښه طبعه او کله کله یې جمال هم ستایي، د ښار نوي زری ورته راوړی او د هری افواه هری خبری پیښی نه یې خبروی. ډېر خلک دی چې ددغه ښار په نسبتا تنګ محیط کښی بل ځای سره نه شي یوځای کیدلی نو هغوی هم دا غنیمت گڼلی چې دلته سره گوری، د هغه ځلمی هغه پیغله خوښیږی مگر بل ځای سره نشي راټولیدلی، دواړه کوښښ کوی چې محبوبه جانه وپیژنی او بیا د هغی د جومی د شپې په ټولنه کښی شریک شی هغه څوک چه غواړی چې د چا د نفوذ نه استفاده وکړی دواړه د محبوبه جانی ددربار لمن نیسی او مراد ته رسیري، ځینی داسی د پاخه عمر معتبر کسان هم شته چې بل ځای نه شی کولی خپله تنده ماته هغه هم دغه دربار ته راځی.

(5)

هو! تیاره ماښام دی او زموږ ډاکټر صاحب خپل خورا ښکلی کالی په ځان اچولی او د محبوبه جانی د کور پلو ته چه ده ته هم نه دی معلوم لکه د یوې مجهولی آیندې خواته درومی، د تنګ پتلون تنګي پیڅی یې د ایټالوی بوتانو په ډیرو نړیو څوکو باندی نیغی ور پریوتی، کمیس یې تک سپین له ورايه ځلیري او د نیکټایي غوټه یې هم په آخرین مود جوخته ده او هم یې د جرابو سره رنگ یو شان دی، د نسبتا توری دریشی سره ډاکټر صاحب یو نسبتا سپین واسکت هم اغوستی چه ډیري قیمتی تنی ورباندی لگیدلی دی، د ډاکټر صاحب سر او صورت پخپله دده د یوروپ د اتوکلونو په هستوګنه شاهی وایي، دده سره پخوا کښی چې کوم ملگری روان دی هغه په ښار کښی د هر چانه زیات خارجیان پیژنی او د هغوی د برکته د محبوبه جانی په دربار کښی د هر چانه معتبر دی، دومره معتبر چه حتی میلمانه یې پکښی عذریږی.

ډاکټر صاحب ته د لاری ملگری دومره ډیري خبری د محبوبه جانی ددربار په باب کښی کړی وې چه هغه په مشکل کولی شو خپل وجد او شوق او بی صبری پټه کړی.

د لاری په سر هر ښکلی او ښایسته کور ډاکټر صاحب ته د محبوبه جانی دربار بریښیده او چه هره ښکلی پیغله یا نیمزالی به یې ولیده نو فکر به یې کاوه چې دا هم حتما هماغه دربار ته روانه ده، ر بو څلور لاری کوزنی کونج ته یوه خره دروازه وه چه بالاخره د ډاکټر صاحب ملگری ورستون شو او هغه یې وټکوله، ډاکټر صاحب چه څو د کور در او دیوال ته پام کیده بیا وردننه شوی و په دهلیز کښی یې د ساز او سرود آواز تر غوږه شو، معلومه شوه چې نن کومه خاصه میلمستیا ده.

(6)

ډاکټر صاحب چې محبوبه جانی ته معرفی شوی د هغی د ستړي مشی او خواره مشی نه معلومه شوه چې د ډاکټر صاحب په باب یې معلومات لړل مگر دا معلومات څنگه چه ډاکټر فکر کړی و هغومره ډېر نه وو محبوبه جان او

د هغی نژدی حلقه همدومره خبر وو چې د اورپا دیده ډاکټر دی او بنځی پسی گرځی او بعیده نه ده چه د کومی وریری سره یی نصیب وشی.
مجلس ډېر گرم و او ځلمی او پیغلی، د پاخه عمر بنځی او نر او حتی ځینی بوډگان او بوډی هم پکی وی، بنایسته مشهور سندر غاری دا غزل غږ اوه:

بیا تاگل برا فشانیم ومی در ساغر اندازیم فلک را سقف بشاکفیم و طرح نو در اندازیم

او چې پدی غزل کښی به یی هره نوی کړی اچوله، تا به وایی د مجلس سرگرمو نرو بنځو د شوق آسونه له بی متروکه ورکوله.

ډاکټر صاحب په یوه حلقه کښی کیناست، د ډېرو نجونو ورته پام شو لکه چې دده لا حال هغوی هم لږ او ډېری خبری وی، ډاکټر صاحب ته خدای شته د غرور یوه نیشه هم پیدا شوه، په دغه حلقه کښی حلقه کښی د محبوبه جانی یوه خور ناسته وه، چه څلور پنځه خو یی سکه وریری لرلی، د یوی وریری نوم یی هوسی و چه ۱۷ کلنه وه او ډاکټر صاحب ته مخامخ نژدی ناسته وه، هوسی بنایسته ښه مخ، ښه ویننجان او ښه اندام لاره، د غاری جامی یی د پاریس په هغه پیشن برابری وی چې د ډاکټر صاحب د راتلونو وروسته د کریستان گندوځی راویستلی و او نه یوازی د هوسی بلکه تقریباً د مجلس د ټولو پیغلو او نیمزولو جامی د هغی په اساس گندلی شوې وی.

د نجونو او بنځو د شنډو، د مخ، د لاسونو او سینو نه داسی معلومیده لکه چې د الیزابت اردن د کارخانې په کومه ذخیره ددی مجلس د بنځو لاس بر شوی وی، د ورځو ښکرونه د چا سم تللی وو او د چا کاره، مگر ټولو بی استثناء په خپلو ورځو باندی د تور قلم ورځو ته ترجیح ورکړی وه، ډاکټر صاحب چه دغسی غلیظ ماکیاژ یوازی د پاریس په ځینو خاصو ځایونو کښی لیدلی و، نویې ابتداء په هوسی شک راغی او بیا یی چه ولیدل چه ټولی ۱۷ کلنی او حتی ۱۵ کلنی جینکی همدغسی په همدغه ډول وی، پوه شو چې سهوه یی کړی وه، دلته باید د پاریس کلیات تعقیب نه کړی، دا سودا هم ورته پیدا شوه چې ممکنه ده دده څو میاشتی پخوا پاریس به د اوسنی پاریس نه توپیر پیدا کړی وی.

د قیمتی عطرونو تیزی او تندی رایحی فضا ډکه کړی وه، ډاکټر صاحب بیخی گومان نه کاوه چه دی گوندی په خپل وطن کښی دی، هغه وطن چې ده په فقر پیژندلی و او نن یی د هری پیغلی او نیمزالی کمیس دده ددوه دري میاشتی معاش پوره کوي.

دی لا پدی چرت کښی ؤ او د خپلی آیندی ویری اخیستی ؤ ناڅا په ورنا د هوسی ترور پوښتنه وکړه :
ډاکټر صاحب ستا معاینه خانه چیرته ده ؟

او چې ډاکټر صاحب ځان ځواب ته جوړاوه هغی تری نوری بی واره پوښتنی وکړی: دورځی څومره مریضان درته راځی ؟ یعنی د ورځی گټه دی څومره ده؟ په کومه شفا خانه کښی نوکړ یی؟
ډاکټر صاحب په ډیر مشکل وکولی شو چې د هوسی د ترور د یوی وقفی نه استفاده وکړی او ووايي: صاحب وبخښی د طب ډاکټر نه یم.
ماته خو ټولو ویلی وو چې ته ډاکټر یی.

ډاکټر یم مگر د طب نه.

یعنی آشنایان دی درته په توکو ډاکټر وایی؟

نه زه د ډاکټری شهادتنامه لرم.

نو څنگه ډاکټر یی چې معاینه خانه دی نشته او د ډاکټری شهادتنامه لری؟

زه د ادبیاتو ډاکټر یم.

یعنی چې څوک په ادبیاتو باندی پوهیږی او زمونږ ددی سندر غاری غوندی ښه ښه شعرونه یی یاد وی یوازی د هغوی ډاکټری کوي او د بل چا نه؟

نه صاحب زه په ادبیاتو کښی ډاکټری لرم. دلته هوسی مداخله وکړه او خپلی ترور ته یی د ادبیاتو د ډاکټری د امکان په باب توضیحات ورکړل او ورته یی وویل: په نوی دنیا کښی د نورو شیانو ډاکټران هم شته، د هوسی ترور هماغسی په تعجب کښی وه غټه جټکه یی خورلی وه مگر ډاکټر صاحب نه یی بیا هم پوښتنه وکړه.

ښه څوکاله سبق دی ویلی؟

تقریباً شل کاله.

څو کاله په یوروب کښی وی؟

اته کاله.

اوس دلته څه منصب لری؟

استاد یم. یعنی معلم یی؟

هو!

د هوسی ترور د حلقی څخه پداسی عصبانی حرکت پاڅیده چې پټول یی گران کار و.

د هغی د وتو نه وروسته ډاکټر صاحب بیا وکولی شو چې خپل حواس را ټول کړي او د هوسی سره د خبرو لړ راوښيي:

دا څومره بنایسته کمیس دی اغوستی دی، دا همدلته جوړ شوی؟
هو ټوټه یې د لندن څخه راغلی مگر جوړ شوی همدلته ده.

هوسی د ډاکټر صاحب سر و صورت خوښ خورا خوښ کړی و نو رانژدی شوه او ورنه یې وپوښتل:

د پاریس نه کله راغلی یې؟

دری څلور میاشتی کیري.

ته هملته وی چې د بریژیت بر دو زوی وشو؟

نه، زه د فرانسی جنوب ته تللی وم.

عجب؟ ته څنگه په هغه وخت کښې د پاریس څخه د باندی تلی چې د بریژیت باردو زوی پیدا کیده؟

ډاکټر صاحب موسکی شو او وویي ویل: ما خو وویل چې زه د طب ډاکټر نه یم – بیا یې زیاته کړه: زه اصلا

سینما ته ډېر وخت نه لرم.

ته نو ماښام څه کوی؟

کتاب لولم یا موسیقی اورم.

څومره کتاب لوستل! څنگه دی زره نه تنگیري؟

زره می چې تنگ شي کتا لولم.

والله عجیبه حوصله لری.

اوس خو دغسی ده نو.

اوس چې په سینما کښې نوی پیلیم راغلی هغه دی لیدلی؟

نا مگر اوریدلی می دی چې د ارنست همینگوی په یوه قصه بنا دی تا هغه قصه لوستلی؟

نا ما خو فلم لیدلی.

مگر د کتاب لوستل بیل شی او د فلم لیدل بیل شی دی.

مقصد دا چې سری د قصی نه خبر شي.

نا دا مقصد نه دی.

ښه څه ورک یې کړه دا قصه پریرده په کتابونو کښې خو ښه تکره یې.

هر ماښام په پاریس کښې شانزه لیزی ته تللی؟

نا، کله کله.

دادی بله عجیبه؟ رقص دی زده دی؟

هو!

هره شپه به دی په پاریس کښې کړی وي؟

نا، کله کله.

دادی بله عجیبه.

د هوسی هم نوره حوصله تنگه شوه پاڅیده او یوې بلی حلقی ته ورنژدی شوه د ډاکټر صاحب د وجود نه د هوسی

یوه بله ترور خبره شوه نوی خپلو خویندو ته وویل: څه کیري که معلم دی که نور څه یې برابر وی بیخی درست

دی، نو د ډاکټر صاحب حلقی ته راننوته او د واره یې ورنه پوښتنه وکړه:

تنخوا دې څومره ده؟

دوه زره روپی .

دا به ته څه شی کړی؟

آینده به ښه شي.

ښه کور لری؟

تراوسه پوری خو نا.

د هوسی بلی خور هم چې ډاکټر صاحب پرینودلو ورته یې وویل: دومره څوک دی هم نه وو چې تاته یې ویلی

وای: یو بل سبق ووايه؟ په همدغه وخت کښې ډاکټر صاحب د یولیک د لیکلو عزم وکړ او هغه د پاریس ملگری ته

د راتگ بلنه وه.